

TEMA MONOGRÀFIC

Les estructures de participació juvenil a Catalunya d'ençà de la transició democràtica¹

The structures of youth participation in Catalonia since the democratic transition

Pere Soler Masó

pere.soler@udg.edu

Universitat de Girona (Espanya)

Anna Maria Novella Cámara

anovella@ub.edu

Universitat de Barcelona (Espanya)

Anna Planas Lladó

anna.planas@udg.edu

Universitat de Girona (Espanya)

Data de recepció de l'original: octubre de 2014

Data d'acceptació: novembre de 2014

RESUM

La participació juvenil ha estat i és un concepte amb moltes consideracions, molts de significats i formes d'aplicació, tant en l'àmbit nacional com en l'internacional. Amb l'objectiu de conèixer l'evolució de les principals estructures de participació juve-

¹ Aquest article s'emmarca en el projecte de recerca «Proyecto HEBE. El empoderamiento de los jóvenes: análisis de los momentos, espacios y procesos que contribuyen al empoderamiento juvenil», del Programa Estatal de R+D+I «Retos de la Sociedad 2013», MINECO (EDU2013-42979-R).

nil, l'article parteix dels marcs que han impulsat aquesta participació a Europa, per analitzar després l'evolució, en les darreres dècades, d'algunes de les estructures participatives juvenils a Catalunya: els consells locals de joventut i els consells municipals de joventut. Es tracten també alguns dels vells reptes de la participació juvenil, caracteritzats per superar l'estructuració dels canals de participació clàssics i generar altres formes de prendre part en la quotidianitat de la vida col·lectiva.

PARAULES CLAU: joventut, participació, participació juvenil, democràcia, polítiques de joventut, Catalunya.

ABSTRACT

Youth participation is and has been a concept with many considerations, meanings and forms of application, both nationally and internationally. In order to know the evolution of the main structures of youth participation, this article starts with the frames that have motivated this participation in Europe, to analyse then the evolution of some of the youth participatory structures in Catalonia in the recent decades: the local and municipal youth councils. The article also covers some of the old challenges of youth participation, which are characterised by the overcoming the structuring of traditional channels participation and the generation other forms of taking part in everyday community life.

KEY WORDS: young people participation, youth participation, democracy, youth policies, Catalonia.

RESUMEN

La participación juvenil ha sido y es un concepto con muchas consideraciones, significados y formas de aplicación, tanto a escala nacional como internacional. Con el objetivo de conocer la evolución de las principales estructuras de participación juvenil, el artículo parte de los marcos que han impulsado esta participación en Europa, para analizar luego la evolución, en las últimas décadas, de algunas de las estructuras participativas juveniles en Cataluña: los consejos locales de juventud y los consejos municipales de juventud. Se tratan también algunos de los viejos retos de la participación juvenil, caracterizados por superar la estructuración de los canales de participación clásicos y generar otras formas de tomar parte en la cotidianidad de la vida colectiva.

PALABRAS CLAVE: jóvenes, participación, participación juvenil, democracia, políticas de juventud, Cataluña.

I. INTRODUCCIÓ

Els darrers anys hi ha hagut reiterades aportacions que han qüestionat les clàssiques i tradicionals estructures de participació juvenil. S'afirma que, en un context cultural marcat per l'augment de l'individualisme, no ens hauria de sorprendre que les persones no vulguin ser representades, i que per això els ponts de diàleg entre els ciutadans i les institucions públiques entren en crisi.² Si, a més, tenim present la situació precària, d'indefinió i d'inestabilitat dels itineraris laborals i vitals de molts joves, és fàcil trobar una explicació a la manca de compromís ferm i de vinculació formal estable. Tot i això, han estat els joves els que han liderat alguns dels moviments participatius més rellevants dels últims temps (moviment 15-M, moviment en defensa d'un ensenyament de qualitat, moviment antiglobalització, entre altres).

La situació de crisi i d'indignació social davant certes polítiques és un revulsiu per a la participació, en la mesura que permet alçar la veu com a col·lectiu, manifestar el desacord i proposar alternatives a les injustícies socials. En aquest context sociopolític, la joventut ha anat trobant el seu lloc, ha anat avançant i fent-se visible com un agent participatiu amb diversitat de formes de participació, algunes de les quals no segueixen la lògica representativa i obren nous reptes des de la democràcia participativa.

Aquest article es proposa abordar la participació juvenil a partir de l'aproximació a les orientacions i recomanacions polítiques d'Europa i de l'anàlisi d'algunes de les estructures històriques de participació juvenil a Catalunya en les darreres dècades. Es revisen també els vells reptes de la participació i es formulen propostes per a una nova història de la participació juvenil, caracteritzada perquè supera l'estructuració dels canals de participació i genera altres formes de prendre part en la quotidianitat de la vida col·lectiva.

2. LES ESTRUCTURES HISTÒRIQUES DE PARTICIPACIÓ JUVENIL

Les institucions públiques, amb l'aprovació de marcs normatius i el foment de determinats programes, propicien el desplegament d'un determinat tipus de projectes i accions amb afectació directa als joves. Les estructures de parti-

² LUQUE, Silvia; GINER, Helena (coord.). *Foment i suport de l'associacionisme juvenil a Catalunya. Informe d'anàlisi d'entrevistes a experts*. Barcelona: Fundació Francesc Ferrer i Guàrdia, Consell Nacional de la Joventut de Catalunya, 2012.

cipació juvenil, sobretot les més formalitzades i institucionals, no en són una excepció. Es pot dir que es crea un efecte dòmino; la política europea és clau per entendre el desplegament de certs projectes, polítiques i estructures de participació juvenil a l'Estat, i aquests ho són per la incidència que tenen a escala nacional, regional i local.

En aquest apartat es contextualitzaran, primerament, les grans directrius europees, i després ens centrarem en els nivells i estructures de participació a Catalunya (a l'Estat espanyol, Catalunya té transferides les competències en matèria de joventut).

2.1. *L'impuls d'Europa*

Aquest punt sobre les estructures històriques de participació juvenil pretén descriure breument els moments i programes clau que s'han promogut des de les dues grans institucions europees: la Unió Europea i el Consell d'Europa. Ambdues, amb les seves recomanacions, per exemple, han fomentat i justificat el desenvolupament dels consells locals de joventut o la creació de fòrums joves, entre altres. També es plantegen alguns reptes i ambivalències entorn de la participació juvenil, que es desprenen no només dels marcs normatius i de les pràctiques realitzades fins ara, sinó també de les demandes de les noves generacions juvenils.

2.1.1 *Marc i programes de referència*

La Unió Europea (UE) i el Consell d'Europa (CE) han tingut un paper rellevant per als joves, les polítiques de joventut i el treball amb joves. El 1988 la UE inicia el programa d'intercanvi i mobilitat Youth for Europe (1988-1991). És amb els diferents tractats de la Unió Europea (com el de Maastricht o el de Lisboa) que es legitima formalment aquesta voluntat de treballar pels joves, per la seva mobilitat en el marc europeu i per la seva participació en la vida. El programa Youth for Europe el van seguir Youth for Europe II i III (1992-1995 i 1996-1999), Youth (2000-2006) i Youth in Action (2007-2013).³

Per la seva part, el CE ha estat una de les primeres institucions internacionals a centrar-se en les necessitats, els drets i les circumstàncies de la gent jove i a recomanar la participació dels joves en la societat.⁴ Compta amb dues

³ DEVLIN, Maurice. «Young People, Youth Work and Youth Policy: European Developments». *Youth Studies Ireland* [Dublín], 5/2 (2010), pàg. 67.

⁴ *Ibidem*, pàg. 75.

estructures permanents per implementar les polítiques de joventut del Consell d'Europa: el Centre de la Joventut Europeu d'Estrasburg, creat el 1972, i el de Budapest, creat el 1995. Són centres de trobada i formació amb una programació anual d'activitats, moltes realitzades amb la col·laboració d'ONG de joves.

El primer acord formal entre la UE i el CE en temes de joventut es produeix el 1998 (malgrat els contactes informals previs) i se centra en l'European Youth Worker and Youth Leader Training, i es complementa el 2003 amb dos convenis més, un sobre «la cooperació euromediterrània de la joventut» i un altre sobre «recerca en joventut».

Un referent important per a les polítiques de joventut europees és el *Llibre blanc de la joventut* (*The White Paper. A new impetus for European Youth*), publicat el 2001⁵ per la Comissió Europea després d'un procés de treball i consulta iniciat el 1999. En el *Llibre blanc* es convida els governs a coordinar-se sobre quatre temes: participació, informació, servei de voluntariat i una millor comprensió dels joves. Pel que fa a la participació, el llibre argumenta que la voluntat de participació dels joves «s'ha de poder expressar a diferents nivells, des del local a l'internacional, incloure diferents registres, tant actius com representatius, i no excloure cap tipus de compromís, des del més concret al més durador, i del més espontani al més organitzat. D'altra banda, la participació dels joves no pot limitar-se al fet que es consulti, ni encara menys al fet que es facin sondejos d'opinió, sinó que és necessari incloure'ls en el procés de presa de decisions».⁶

En temes de participació juvenil, és clau també la Segona Conferència sobre les Polítiques de Joventut del CE, en què es prioritza el tema de la participació juvenil i es creen les bases de la 1a Carta Europea sobre la Participació dels Joves en la Vida Local i Regional (aprovada l'any 1992), modificada deu anys més tard i aprovada pel Congrés del Consell d'Europa el 2003. Aquesta segona carta, traduïda al català pel Consell Nacional de la Joventut de Catalunya, s'ha considerat un document de referència per a la participació política dels joves en la vida local i ha estat adoptada per molts municipis europeus. La Carta sosté que els joves, com a ciutadans dels municipis i les regions, han de tenir accés a totes les formes de participació en la societat.

Al Llibre blanc i a la Carta europea de la participació els segueix, el 2005, el Pacte Europeu per la Joventut, que se s'estructura en tres eixos: a) treball i

⁵ COMISSIÓ DE LES COMUNITATS EUROPEES. *Libro Blanco de la Comisión Europea. Un nuevo impulso para la juventud europea*. Brussel·les, 21 de novembre de 2001. COM(2001) 681 final.

⁶ *Ibidem*, pàg. 13.

integració social, b) educació, formació i mobilitat, i c) conciliació de treball i vida familiar. En aquest context, el mateix any 2005 el Consell de Ministres de Joventut adopta una resolució que encoratja els Estats membres a «desenvolupar un diàleg estructurat amb els joves i les seves organitzacions a escala nacional, regional i local en les accions polítiques que els afectin, amb la implicació d'investigadors del camp de la joventut».⁷ També és a partir de l'any 2005 que la UE i el CE enforteixen la seva cooperació i estableixen un acord per proporcionar un marc per al desenvolupament conjunt d'una estratègia coherent en matèria de formació dels treballadors de joventut, la política de joventut i la investigació sobre joventut.

El 2009 la Comissió Europea proposa una nova estratègia en el marc de les polítiques de joventut: «Investing and Empowering». Aquesta estratègia es proposa: a) crear més oportunitats per als joves en educació i treball, b) millorar l'accés a la participació plena de tots els joves en la societat, i c) fomentar la solidaritat mútua entre la societat i els joves. L'estratègia també posa l'accent en la importància del treball amb joves (*youth work*), en la necessitat del treball transversal i en l'aportació d'evidències que ajudin a valorar justament aquestes polítiques.

El mateix any 2009 la UE aprova la «Resolució del Consell relativa a un marc renovat per a la cooperació europea en l'àmbit de la joventut (2010-2018)»,⁸ que té com a objectiu millorar la cooperació entre països de la UE per oferir millors oportunitats als joves. En la resolució es convida tots els Estats membres de la UE a establir un diàleg estructurat amb joves i organitzacions juvenils que serveixi per reflexionar conjuntament sobre la cooperació europea en l'àmbit de la joventut. En matèria de participació la resolució diu: «Cal donar suport a la participació dels joves en la democràcia representativa i en la societat civil a tots els nivells, en activitats de voluntariat i en la societat en general». Entre les iniciatives que es poden realitzar apunta: a) desenvolupar mecanismes de diàleg amb els joves sobre les polítiques nacionals de joventut, b) fomentar el recurs a directrius sobre participació, informació i consulta dels joves, c) donar suport polític i financer a les organitzacions juvenils, així com als consells de joventut locals i nacionals, d) promoure la participació de més joves, i amb més

⁷ CONSELL DE LA UNIÓ EUROPEA. Resolució del Consell i dels Representants dels Governes dels Estats membres, reunits al si del Consell, per abordar les preocupacions dels joves a Europa i l'aplicació del Pacte europeu per a la joventut i promoció de la ciutadania activa (2005). Diari Oficial de la Unió Europea.

⁸ «Council Resolution of 27 November 2009 on a renewed framework for European cooperation in the youth field (2010-2018)», 2009.

diversitat, en la democràcia representativa, en organitzacions juvenils i en altres organitzacions de la societat civil, e) utilitzar les tecnologies de la informació i la comunicació per ampliar i aprofundir la participació dels joves.

Seguint aquesta trajectòria, el juliol de 2010 la UE i el CE signen un nou acord de col·laboració en què s'adopten objectius vinculats a tres línies prioritàries: a) la inclusió social de la gent jove, b) democràcia i drets humans, ciutadania democràtica i participació juvenil, i c) diàleg intercultural i diversitat.

2.1.2 Reptes i ambivalències actuals

Malgrat que en les darreres dècades hi ha hagut diversos programes i accions per desenvolupar les polítiques de joventut a escala europea, la seva traducció en millores perceptibles per als joves depèn en gran mesura de les accions dels diferents Estats membres, que són els que tenen la potestat sobre les seves pròpies polítiques de joventut. Els organismes europeus poden facilitar, donar suport i animar, però sense el compromís dels governs nacionals (i en alguns casos, regionals) els seus pronunciaments poden quedar-se només en l'àmbit dels desitjos.⁹ Un exemple d'això el trobem al mateix Estat espanyol. Mentre que la resolució del Consell esmentada recomana donar suport polític i financer a les organitzacions juvenils, així com als consells de joventut locals i nacionals, el gener de 2014 el Consell de Ministres del Govern espanyol aprova un projecte de llei de racionalització del sector públic que disposa la supressió del Consell de la Joventut d'Espanya (CJE), per integrar, suposadament, les seves funcions a l'Institut de la Joventud. Aquesta mesura ha estat molt criticada per les organitzacions juvenils, que veuen com els joves poden quedar-se sense la veu que ha defensat els seus interessos i drets davant l'Administració.¹⁰

Tant en l'àmbit estatal com nacional, les polítiques de joventut continuen sent dèbils, fragmentades i mancades d'estratègia. Aquest fet, segons Loncle [et al.],¹¹ és el que ha provocat darrerament l'èmfasi en la participació juvenil. La hipòtesi d'aquests autors és que hi ha una gran separació entre la multipli-

⁹ DEVLIN, Maurice. «Young People, Youth Work and Youth Policy: European Developments». *Op. cit.* pàg. 79.

¹⁰ PLANAS-LLADÓ, Anna; SOLER-MASÓ, Pere; FEIXA-PÀMPOLS, Carles. «Juventud, políticas públicas y crisis en España: ¿Triángulo mágico o triángulo de las Bermudas?». *Revista Latinoamericana de Ciencias Sociales, Niñez y Juventud* [Manizales], 12/2 (2014), pàg. 560.

¹¹ LONCLE, Patricia; LEAHY, Pat; MUNIGLIA, Virginie; WALTHER, Andreas. «Youth participation: strong discourses, weak policies – a general perspective», LONCLE, Patricia; CUCONATO, Morena; MUNIGLIA, Virginie; WALTHER, Andreas (ed.) *Youth participation in Europe. Beyond discourses, practices and realities*. Bristol: The Policy Press, Universitat de Bristol, 2012, pàg. 21.

citat de discursos polítics sobre la joventut, d'una banda, i la debilitat de les polítiques de joventut, de l'altra. Es podria dir que l'èmfasi en la participació dels joves reflecteix en realitat la debilitat de les polítiques de joventut i la falta d'una voluntat i una estratègia política fermes en relació amb la joventut; així doncs, la participació pren el lloc dels objectius i les estratègies polítiques.

Ara bé, si analitzem la participació juvenil des d'una perspectiva europea topem amb algunes ambivalències.¹² La primera fa referència al concepte mateix de participació. D'una banda, l'acceptació que els joves creïn noves formes de participació i relació social, fet que significa acceptar la incertesa i el canvi cap a noves i desconegudes formes socials (*Llibre blanc* de 2001); de l'altra, la participació concebuda bàsicament com la que es realitza en les estructures socials i institucionals existents (tal com es planteja el Pacte Europeu per la Joventut). En aquest sentit, els textos i marcs normatius continuen sent ambigus, amb traducció a accions pràctiques només per a les estructures participatives institucionals, molts cops manipulades i instrumentalitzades per a la legitimitat de les polítiques que impulsa l'Administració mateixa, i amb una dubtosa aposta per les noves formes de participació juvenil. La segona fa referència al rept de la participació dels joves en totes les àrees i tots els àmbits que els afecten (salut, habitatge, cultura, treball, etc.). La legitimitat política de les administracions passa, entre altres qüestions, per facilitar que els joves expressin la seva ciutadania i, per tant, la seva participació, en tot el que els afecta. En tercer lloc, trobem la qüestió del nivell de participació i de la distinció entre participació «real» i «superficial». En molts documents i declaracions oficials es diu que la participació ha d'anar més enllà de la consulta mateixa i que ha d'implicar els joves en nivells alts de participació, com ara la presa de decisions. Ara bé, aquests nivells més alts de participació se solen vehicular a través d'organitzacions juvenils formalitzades, majoritàriament formades per joves amb alts nivells educatius, fet que exclou la majoria no organitzada de joves. Finalment, la diversitat d'àrees, de formes i de significats de la participació dóna un ampli marge d'interpretació, que fa que aquesta no pugui veure's reduïda només a la consulta o a la presa de decisions polítiques. La participació s'ha de considerar en la vida quotidiana dels joves i les joves i, per tant, hom ha de tenir-la com a eix fonamental en les pràctiques socioeducatives i en els projectes juvenils.

¹² MUNIGLIA, Virginie; CUONATO, Morena; LONCLE, Patricia; WALTHER, Andreas. «The analysis of youth participation in contemporary literature: a European perspective», LONCLE, Patricia; CUONATO, Morena; MUNIGLIA, Virginie; WALTHER, Andreas (ed.) *Youth participation in Europe. Beyond discourses, practices and realities*. Bristol: The Policy Press, Universitat de Bristol, 2012, pàg. 2-10.

2.2 Els nivells i estructures de participació juvenil a Catalunya

Una de les primeres accions durant el període de transició democràtica a Catalunya va ser justament l'estructuració de canals de participació juvenil. És així com l'any 1977, durant el 1r Congrés de la Joventut de Catalunya, i arran d'una proposta de la Taula de Joves (Coordinadora d'Entitats i Moviments de Joves) es va plantejar la creació d'un organisme que aplegués les entitats juvenils catalanes. Aquesta mobilització juvenil i la posterior organització va ser possible gràcies a l'important moviment juvenil que existia a Catalunya aquells anys, a partir de la tradició d'educació en el lleure, encapçalada per l'acció de l'escoltisme i els moviments i grups d'esplai.¹³

El 2 d'abril de 1979, per decret de la Generalitat de Catalunya, es crea el Consell Nacional de la Joventut de Catalunya (CNJC), amb els objectius de coordinar les entitats i els moviments juvenils i fer de pont entre el moviment associatiu juvenil i l'Administració en temes de política de joventut. Això va representar el reconeixement institucional dels joves que exercien la ciutadania i va significar una articulació sobirana del moviment juvenil català, amb la cooperació espanyola i la presència de Catalunya a la Comunitat Europea.¹⁴

D'ençà de la recuperació democràtica, a partir del darrer quart del segle XX, es donen diferents formes i estructures per fer efectiva la participació dels joves en les polítiques públiques. De fet, la democràcia sense participació no és possible, però hi ha moltes formes d'entendre aquests dos termes, de manera que es poden defensar models amb molts diferents graus i estructures de participació, segons s'apel·li a les situacions d'estabilitat social o a la virtut cívica i a la naturalesa social de les persones.¹⁵ Sellarès¹⁶ fa una proposta de classificació de les estructures de participació juvenil que entenem que encara

¹³ Vegeu: ADROHER, Raül; JIMÉNEZ, Elena; VALLORY, Eduard. *Escoltisme laic i transformació social. L'experiència d'Escoltes Catalans*. Barcelona: Eumo Editorial, 2005; BALCELLS, Albert; SAMPER, Genís. *L'Escoltisme català: 1911-1978*. Barcelona: Barcanova, 1993; CNJC. *El Consell Nacional de la Joventut de Catalunya: memòria de cinc anys (1979-1984)*. Barcelona: CNJC, 1984; SAMPER, Genís. *50 anys d'escoltisme català: 1927-1978*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Secretaria General de Joventut, 1993; SERRANO, Jordi. (dir). *20 anys del Consell Nacional de la Joventut de Catalunya (1979-1999). Reconstruint la participació democràtica a Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, 1999; VILA, J. M.; PUIG, E.; AINAUD, J. M. *Cent anys de colònies de vacances a Catalunya (1893-1993)*. Barcelona: Mediterrània, 2005.

¹⁴ DOMÈNECH, Xavier. *Entre el poder i la societat. El Consell Nacional de la Joventut de Catalunya, 25 anys de democràcia juvenil*. Barcelona: Fundació Francesc Ferrer i Guàrdia, 2008.

¹⁵ SOLER, Roger. *Democràcia, participació i joventut. Una anàlisi de l'Enquesta de participació i política 2011*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2013, pàg. 252.

¹⁶ SELLARÈS, Anna. *La participació jove*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Presidència, Secretaria General de Joventut, 2003.

és prou vàlida. Proposa dues modalitats d'estructures segons si es tracta d'estructures participatives creades, dirigides i gestionades pels mateixos joves o si es tracta d'estructures impulsades i gestionades per l'Administració pública. A la taula 1 presentem una síntesi d'aquesta anàlisi i les principals limitacions i oportunitats de cada model.

	ESTRUCTURES DE PARTICIPACIÓ GESTIONADES PELS JOVES			ESTRUCTURES DE PARTICIPACIÓ GESTIONADES PER L'ADMINISTRACIÓ	
	Consell Local de Joventut	Taula de Joves (Plataforma Mixta)	Assemblea de Joves	Consell Municipal de Joventut	Fòrum Jove
Participants	Entitats i associacions constituïdes formalment o no	Entitats i associacions constituïdes formalment o no i joves a títol individual	Joves a títol individual	Entitats, associacions, joves i personals que l'ajuntament convida	Obert a tots els joves del municipi a títol individual
Limitacions	No permet la participació de persones joves no associades	Estructura fràgil per manca d'homogeneïtat i la dificultat d'articular la participació d'entitats i a títol individual	Molt difícil en municipis grans. Dificultat en l'assumpció de responsabilitats i en la representació	Òrgan consultiu controlat per l'Ajuntament al qual són convidats alguns joves	Molt difícil en municipis grans i dificultat de continuïtat

	ESTRUCTURES DE PARTICIPACIÓ GESTIONADES PELS JOVES			ESTRUCTURES DE PARTICIPACIÓ GESTIONADES PER L'ADMINISTRACIÓ	
Oportunitats	Capacitat d'influència i facilitat de funcionament per l'homogeneïtat de participants	La riquesa participativa, el dinamisme, la flexibilitat i capacitat d'adaptació	Participació directa, horitzontal i l'abast de tots els joves	Òrgan aprovat i reconegut dins l'estructura administrativa	Pluralitat en la convocatòria i acostament a l'Administració

Taula 1. Principals estructures de participació juvenil d'àmbit local a Catalunya.

Font: Elaboració pròpia a partir de Sellarès.¹⁷

Des d'una concepció plena de les paraules participació juvenil i democràcia, és clar que les estructures més participatives són les que gestionen directament els joves. Les estructures gestionades per l'Administració s'haurien d'entendre només en una primera fase de dinamització i impuls de la participació. Malgrat aquesta evidència, l'interès de l'Administració per «formalitzar» i estandarditzar les formes i els models de participació juvenil ha donat lloc a diferents controvèrsies i dificultats a l'hora de delimitar, reconèixer i establir la interlocució amb algunes de les estructures de participació juvenil menys convencionals.

Pel que fa als participants en aquestes estructures, també hi ha hagut un debat obert al llarg dels anys i que s'ha articulat a partir de considerar si els membres havien de ser-ho a títol individual o podien ser-ne també entitats o associacions. Igualment, en aquest context també ha estat motiu de polèmica si les entitats i associacions havien d'estar formalment constituïdes o si podien ser reconegudes estructures més informals. La tendència ha estat precisament anar considerant tot tipus d'associacions o organitzacions, estiguessin constituïdes formalment o no. És clar que aquesta opció apel·la a la bondat d'incloure i obrir la participació a moltes entitats i associacions no convencionals, tot i que també significa una aposta per la participació representativa en detriment de la participació directa dels joves. Per això hi ha opcions que defensen models més oberts, que possibiliten la participació individual directa.

¹⁷ SELLARÈS, Anna. *La participació jove*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Presidència. Secretaria General de Joventut, 2003, pàg. 47-59.

Entre les cinc estructures de participació juvenil que es presenten a la taula 1, val la pena destacar els consells locals de joventut (CLJ), per l'impacte que han tingut arran de la seva voluntat d'implantació en totes les poblacions de Catalunya, i per la voluntat explícita i continuada de defensa d'aquest model que ha mostrat el CNJC en les diferents resolucions, la darrera de les quals de 28 de juny de 2014, amb el títol «Per un associacionisme fort, participatiu i transformador». La III Carta de la Joventut Catalana (2004) ja manifestava explícitament que participar era tenir accés als mecanismes de presa de decisions, i formar-ne part activa. Per aquesta raó s'hi proposaven els CLJ com les estructures de participació i estructuració del moviment participatiu juvenil. De fet, la «Carta europea revisada sobre la participació dels joves en la vida local i regional», aprovada pel Congrés de Poders Locals i Regionals d'Europa el 2003 (redactada el 1992), recomana específicament, a l'article 59: «La participació efectiva dels joves en els temes locals i regionals hauria de basar-se en la sensibilització dels canvis socials i culturals que s'estan produint a la seva comunitat, i exigeix l'establiment d'una estructura permanent, com un consell, un parlament o un fòrum de joves».¹⁸

En l'actualitat, tant l'Administració com les organitzacions i el moviment juvenil organitzat segueixen insistint en la conveniència dels consells locals de joventut (CLJ), com a espais de transmissió de valors democràtics i de construcció d'una ciutadania compromesa amb el seu entorn, com a «interlocutors principals amb l'administració local pel que fa a les polítiques de joventut».¹⁹

Quina ha estat la implantació d'aquestes estructures de participació juvenil en els diferents municipis de Catalunya? S'han mantingut, en el temps, a les localitats on s'havien creat? On s'han concentrat més, als municipis grans o als petits? Aquestes són algunes de les qüestions a què volem donar resposta tot seguit, amb l'objectiu d'aprofundir l'anàlisi de la participació juvenil i els canvis que s'hi estan donant.

2.3 L'evolució dels consells locals i consells municipals de joventut a Catalunya

La participació dels joves i les entitats juvenils a Catalunya ha estat una constant en els documents programàtics tant de les entitats juvenils com de les mateixes administracions públiques. Ara bé, com passa a tot Europa, el

¹⁸ Carta europea revisada sobre la participació dels joves en la vida local i regional aprovada pel Congrés de Poders Locals i Regionals d'Europa (10a reunió, 21 de maig de 2003, Annex a la Recomanació 128).

¹⁹ LUQUE, Silvia; GINER, Helena (coord.). *Foment i suport de l'associacionisme juvenil a Catalunya. Informe d'anàlisi d'entrevistes a experts*. Op. cit., pàg. 57.

que s'ha entès sota el concepte de «participació juvenil» no sempre ha estat el mateix, i ha anat des de la simple assistència a determinats actes a la implicació directa en la presa de decisions en allò que és propi de les polítiques de joventut. En tots els casos, tot i reconèixer l'important moviment associatiu existent a Catalunya, la participació juvenil es considera insuficient.²⁰

A Catalunya, cap de les estructures de participació juvenil esmentades anteriorment no ha tingut una implantació extensa i permanent. Malgrat tot, els models que s'han imposat més al llarg dels anys, i els que han tingut una història més o menys continuada, han estat els consells locals de joventut (CLJ) i els consells municipals de joventut (CMJ), amb un predomini clar dels primers.²¹ Els CMJ s'han entès sovint com a estructures inicials que havien de donar pas a una estructura participativa posterior liderada pels joves mateixos. En qualsevol cas, es tracta d'estructures participatives juvenils en les quals el protagonisme dels joves és menor que en els CLJ i, tal com diu Claret,²² els CMJ es poden considerar «carcasses buides, espais vacus orientats a satisfer artificialment les demandes d'implicació de la gent jove en la política local sota la fal·laç aparença d'una participació realment inexistent o de molt baixa intensitat».

A les taules 2 i 3 i al gràfic 4 mostrem la implantació territorial que aquestes estructures participatives han tingut a l'àmbit local des de la transició democràtica fins a l'actualitat (1978-2014). Són dades facilitades directament pel CNJC.²³

²⁰ Vegeu: CNJC. *III Carta de la Joventut Catalana. El programa polític del moviment associatiu juvenil*. Barcelona, 2004, i CNJC. *Observatori del Tercer Sector. Estudi del moviment associatiu juvenil a Catalunya*. Barcelona, 2013

²¹ Experiències similars als consells de joves es donen també en altres països. Aquest és el cas de l'experiència de «youth commissioners» que es fa a San Francisco, la influència de la qual es reconeix en les polítiques públiques municipals. Els comissionats juvenils revisen les polítiques proposades pels funcionaris públics, estableixen prioritats en reunions amb l'Ajuntament i defensen els seus interessos mitjançant reunions cara a cara amb els funcionaris públics. Amb accions com aquestes, aprenen a organitzar-se per a l'acció política en un escenari dominat pels adults. CHECKOWAY, Barri, ALLISON, Tanen i MONTROYA, Colleen. «Youth participation in public policy at the municipal level», *Children and Youth Services Review*, 27/10 (2005), pàg. 1149-1162. És també interessant l'anàlisi de la política municipal de joventut que fa TIMMERMAN, Greetje. «Youth policy and participation. An analysis of pedagogical ideals in municipal youth policy in the Netherlands», *Children and Youth Services Review*, 31/5 (2009), pàg. 572-576.

²² CLARET, Albert. *Tot el poder als joves! Apoderament juvenil i democràcia avançada en temps de crisi*. Barcelona: Edicions Els Llums, 2014, pàg. 90.

²³ Cal agrair la disponibilitat del CNJC per recollir i proporcionar informació sobre aquesta qüestió. Les dades que es presenten són resultat d'un primer estudi inèdit coordinat per M. Peral des del CNJC i que comprèn el període 1978-2003, al qual s'han afegit les dades posteriors, proporcionades pel CNJC mateix.

Any	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93
Badalona																
Barcelona	TJ															
Cornellà																
El Prat	TJ															
L'Hospitalet																
Mataró																
Rubi																
Sabadell	TJ															
Cerdanyola del Vallès																
Santa Coloma																
Terrassa																
Viladecans																
Vilanova i la Geltrú																
Alella																
Berga																
Blanes																
Castelldefels																
El Vendrell																
Granollers																
Franqueses del Vallès																
Manlleu																
Igualada																
Manresa																
Mollet	TJ															
Montcada																
Montgat																
Ripolllet																
Sant Adrià de Besòs																
Sant Cugat																
Sant Feliu de Llobregat																
Sant Just																
Santa Margarida de Montbui																
Súria																
Vic																
Vilafraanca																
Molins de Rei																
Sant Boi																
Mancomunitat de la Plana*																
Matadepera																
TOTAL	11	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10

Consell municipal
 Consell local
 Recuperació o intent de creació
 Crisi

TAULA 2. Implantació dels consells locals i consells municipals de joventut a Catalunya (1978-2014) - Demarcació de Barcelona.

Font: Elaboració pròpia amb dades del CNJC.

Demarcació de Tarragona																
Any	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93
Alcanar												■	▨			
Amposta												■	■			
Baix Camp												■	■	■		
Montblanc												■	■	■	■	
Reus	■															
Tortosa														■		
Tarragona	■															
TOTAL	■										■	■	■	■	■	

Demarcació de Lleida																
Any	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93
Cervera												■	■	▨		
Lleida																
TOTAL												■	■	▨		

Demarcació de Girona																
Any	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93
Girona	■															
Figueres												▨	■	■		
Sant Feliu de Guixols																
Blanes																
TOTAL	■											▨	■	■		

Consell municipal
 Consell local
 Recuperació o intent de creació
 Círci

Taula 3. Implantació dels consells locals i consells municipals de joventut a Catalunya (1978-2014) - Demarcacions de Tarragona, Lleida i Girona.
 Font: Elaboració pròpia amb dades del CNJC.

De l'anàlisi d'aquestes dades es desprèn que l'únic CLJ que ha existit ininterrompudament des de la transició democràtica fins avui ha estat el Consell de la Joventut de Barcelona, tot i que va passar un període de crisi entre els anys 1992 i 1994.²⁴ Queda clar, doncs, que, tot i ser l'estructura participativa dels joves a les polítiques públiques de joventut que té més acollida, es tracta d'un model poc estès i amb algunes dificultats.

La mitjana de consells de joves en funcionament durant aquests anys ha estat de vuit. El màxim d'implantació té lloc l'any 1988, amb 16 consells de joves en funcionament (12 CLJ i 4 CMJ), i els anys 1989, 2006, 2009, 2011, 2013 i 2014 s'aconsegueix una xifra de 12 consells de joves en actiu. Es fa evident, doncs, que a partir de 2009 s'assoleix el període amb una major implantació de consells de joves. No es pot dir que l'acollida d'aquestes estructures sigui majoritària ni que hagi tingut èxit en la majoria de localitats. Dels 947 municipis existents a Catalunya, 51 han tingut alguna experiència de consells de joves (CLJ o CMJ), ni que sigui un intent de creació. Aquesta xifra representa el 5,4 per cent dels municipis. És clar que aquesta dada és poc representativa de l'impacte real que han suposat els consells de joves, perquè justament les experiències reeixides s'han donat als municipis on viu més població juvenil.

Es constata que, majoritàriament, la implantació més freqüent s'ha donat i es dona a les ciutats més grans. En part, l'explicació pot resultar reforçada pel fet que als municipis petits aquestes estructures no sempre es troben a faltar. En qualsevol cas, la constitució i el manteniment de CLJ ha estat més habitual a les grans ciutats, tot i la dificultat que pot comportar per la quantitat de joves i entitats juvenils que tenen.

Hi ha un paral·lelisme entre la política de joventut impulsada per l'Administració pública i l'evolució dels CLJ. En una situació ideal, aquestes estructures de participació i organització juvenils haurien de poder mantenir-se al marge de l'Administració i ser alienes als alts i baixos dels governs municipals. L'anàlisi de les dades recollides permet veure que els anys 80, amb el desplegament de la política de joventut catalana i l'estructuració dels ajuntaments democràtics, hi ha un clar impuls d'aquestes estructures participatives, amb una tendència constant a l'alça fins a arribar a 1988, amb 12 CLJ i 4 CMJ. Cal recordar que l'any 1985 va ser l'Any Internacional de la Joventut, i que hi ha una clara voluntat política de fer visibles les polítiques de joventut. L'any

²⁴ CONSELL DE LA JOVENTUT DE BARCELONA. *Consell de la Joventut de Barcelona, 1980-2005: 25 anys de xarxa interassociativa juvenil*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 2006.

1989 és un any de crisi de moltes d'aquestes estructures i d'intent de creació de noves, sense gaire èxit. Els primers anys 90 són anys de recessió econòmica i de restriccions en moltes polítiques socials. Justament després dels Jocs Olímpics del 92 es fa evident aquest estancament i el retrocés en molts dels serveis i recursos destinats als joves. En aquest sentit, a partir de l'any 1991 hi ha una davallada d'aquestes estructures de participació juvenil, i s'arriba a una presència mínima fins a l'any 2000. A partir d'aquest any, i fins a 2006, hi ha una lleugera tendència a l'alça, fins a arribar a un manteniment del nombre de consells de joves entre 10 i 12, arreu de Catalunya. L'aplicació del primer Pla nacional de joventut de Catalunya 2000-2010 (PNJCat) suposa una revitalització d'aquests consells. El mateix any 2000 hi ha fins a nou intents de creació o de recuperació de consells de joves.

Els CLJ aconsegueixen implantar-se en 35 municipis, i la durada mitjana d'aquestes estructures oscil·la entre 6 i 7 anys. Es tracta, doncs, d'una trajectòria curta, si tenim en compte els 36 anys de recorregut que estem analitzant. Quines poden ser les causes que en dificulten la implantació i la continuïtat? Entre aquestes causes hi ha justament l'intervencionisme dels poders públics i el perill d'instrumentalització. Ha estat freqüent la voluntat de les administracions de tutelar el moviment associatiu i desactivar-ne la capacitat crítica. La participació i l'organització dels joves de forma autònoma i independent, tal com diuen Luque i Giner: «en lloc de ser considerada enriquiment social i aprenentatge democràtic, s'ha entès com una amenaça al poder de les institucions públiques».²⁵ El pas, en alguns casos, de CMJ a CLJ no ha tingut gaire bona acceptació i ha portat a tensions i dificultats entre els consells de joves i l'Administració municipal.

És important considerar el model de polítiques locals de joventut que hi ha en cada municipi. L'opció per aquestes estructures participatives implica, tal com diu Claret,²⁶ entendre la política local de joventut més enllà de la visió ludicocultural que només preveu accions en els camps de l'oci, el temps lliure, la cultura i l'esport. En el mateix sentit es manifesta també Ballester,²⁷ que reclama passar d'una política de la presència (més simbòlica que transfor-

²⁵ LUQUE, Silvia; GINER, Helena (coord.). *Foment i suport de l'associacionisme juvenil a Catalunya. Informe d'anàlisi d'entrevistes a experts*. Op. cit., pàg. 18.

²⁶ CLARET, Albert. *Tot el poder als joves! Apoderament juvenil i democràcia avançada en temps de crisi*. Op. cit.

²⁷ BALLESTER, Maïta. *La promoció de la participació juvenil des de l'acció comunitària. Aportacions d'un estudi de cas*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Benestar Social i Família, Direcció General de Joventut, 2013.

madora) a una política de la influència, de manera que l'actuació dels joves repercuteixi en tot allò que afecta la seva vida i la de la comunitat.

A aquesta possible causa de la dificultat d'implantació i continuïtat d'aquestes estructures participatives, es pot afegir també la manca de representativitat i la dificultat en el traspass d'informació. Cal tenir present que aquestes estructures no tenen resolts els estrats intermedis entre les entitats de base i les estructures de coordinació comarcals, provincials o nacionals. És en aquest sentit que Francés comenta que quan els joves qüestionen la lògica de la representació, en realitat estan dispartant cap a la línia de flotació d'un model de participació basat en l'associacionisme.²⁸ Altres causes, no menys importants, són l'escassa autonomia econòmica i la dificultat de finançament de les estructures mateixes, el corporativisme de les entitats que hi prenen part, la burocratització que s'imposa i la dificultat de trobar i mantenir el relleu generacional.

3. VELS REPTES PER A UNA NOVA HISTÒRIA DE LA PARTICIPACIÓ JUVENIL

L'anàlisi de l'evolució històrica de les estructures participatives i la identificació de dificultats en la seva consolidació ens porta a ensopegar amb tres vells reptes de la participació juvenil, que són: reconèixer els joves com a participants actius amb gran potencial, apostar per la participació projectiva i metacognitiva, i articular la socialització política dels joves. El propòsit d'aquest punt és desgranar aquests reptes per apuntar els elements que podrien esbossar possibles avenços en les estructures de participació juvenil.

3.1. *Reconèixer els joves com a participants actius amb gran potencial*

D'acord amb Fierro,²⁹ entenem que el jove és un individu biològicament adult a qui sociològicament no es reconeix com a tal. Històricament s'ha considerat la joventut com un període d'instabilitat, incertesa i provisionalitat, però també amb un enorme potencial i amb noves competències. Actualment aquest potencial es nodreix tant de la formació reglada com de la formació informal, el domini de les tecnologies i la interconnexió permanent, que fa que el jove esti-

²⁸ FRANCÉS, Francisco José. «El laberinto de la participación juvenil: estrategias de implicación ciudadana en la juventud», *Revista OBETS* [Alacant], 35 (2008), pàg. 35-51.

²⁹ FIERRO, Alfredo. «Desarrollo social y de la personalidad en la adolescencia», CARRETERO, M.; PALACIOS, J.; MARCHESI, A. *Psicología Evolutiva 3. Adolescencia, madurez y senectud*. Madrid: Alianza Editorial, 2000, pàg. 138.

gui altament informat i permanentment connectat al circuit de l'opinió pública. Molts joves, doncs, estan altament preparats per participar en el seu entorn.

Els últims anys s'ha instal·lat a la nostra societat la cultura de la immediatesa i de la hiperactivitat, potenciada en gran part pels canvis comportamentals que han generat les noves tecnologies. Això ha facilitat l'emergència entre els joves, i no tan joves, de formes de participar més flexibles, organitzades a partir d'una semipresencialitat que fa que s'estigui més connectat i se satisfacin més ràpidament les necessitats. Les noves tecnologies també han obert les fronteres a la participació individual i col·lectiva; la interconnexió a través de les xarxes socials, la difusió de la informació i la generació d'opinió en serien un exemple.

La participació com a procés té també un enorme potencial educatiu que no es pot passar per alt. Moltes de les competències avui considerades centrals en la formació s'exerciten i assagen contínuament a través de les pràctiques participatives. Algunes d'aquestes competències són: formar-se i construir opinió; projectar les idees en iniciatives i accions compromeses; gestionar, organitzar i crear xarxes d'acció; generar coneixement i ideologia; planificar la participació; defensar les causes justes i solidàries; regir-se per principis i valors democràtics.

Ara bé, per fer front al repte de reconèixer els joves com a participants actius amb gran potencial és necessari identificar algunes de les consideracions que ens permetin avançar en una nova història de la participació juvenil. Aquestes serien:

- Construir la imatge que tenim de la joventut des del seu potencial i no amb el llast de la seva estigmatització històrica.
- Reconèixer la ciutadania activa i compromesa dels joves, integrant-la en la quotidianitat de la comunitat i superant les pors de cedir els liderats, de cedir «poder» i d'«apoderar-los».
- Promoure polítiques juvenils que multipliquin i amplifiquin les oportunitats i experiències participatives dels joves. Tots els i les joves tenen un potencial que els permet ser cada vegada més competents. Ara bé, no tots els i les joves el desenvolupen igual. És important promoure espais i experiències de participació, ja que a través d'aquestes pràctiques es poden compensar, desenvolupar i amplificar moltes de les competències formatives essencials.

- Donar valor i validesa a la participació tecnològica. Les tecnologies dominades pels joves són grans plataformes participatives, des de la generació d'opinió fins a la promoció d'accions mobilitzadores. Permeten no només activar més ràpidament processos de participació, sinó que la generació d'opinió té un efecte multiplicador en relació amb el seu impacte.

3.2 *Avançar cap a la participació projectiva i metacognitiva*

El concepte de participació té múltiples dimensions: com a principi, com a motor de desenvolupament personal i social, com a valor democràtic, com a forma de fer, com a contingut formatiu, com a dret i responsabilitat o com a benestar personal i social. Totes aquestes dimensions són actives en les diferents estructures participatives. La participació és formar part i, des d'aquí, prendre part. Hi ha moltes formes de prendre part. Trilla i Novella proposen quatre formes de participació, que són: participació simple, consultiva, projectiva i metaparticipativa.³⁰ En les estructures de participació juvenil ha predominat la participació simple i la participació consultiva: aquestes estructures són espais de participació simbòlica i, en el millor dels casos, plataformes per recollir les opinions dels joves sobre les polítiques públiques. Allò que interessa de la participació juvenil, i on es focalitza el repte, és impulsar la participació projectiva, en què els i les participants ja no són simples consumidors d'una proposta, ni participen simplement donant la seva opinió. En aquest tipus de participació, els i les joves han de ser agents actius de la planificació i el desenvolupament d'iniciatives, i és imprescindible, per tant, la seva implicació en el disseny –definint el què, el per què, el qui, el quan i el com– i en la materialització pràctica del desenvolupament de l'acció, responsable i compromesa en l'entorn corresponent.

Amplificar les oportunitats de la participació projectiva entre els joves pot ser un primer nivell d'aquest repte. Un segon nivell es pot concretar practicant i interioritzant la metaparticipació. En aquest cas, l'objectiu de la participació és la mateixa participació. I ho és de dues maneres complementàries i interrelacionades. La primera fa referència a la possibilitat que tenen de parlar de la mateixa participació, d'analitzar i reflexionar com són els seus processos participatius, amb la voluntat de millorar-los i sistematitzar-los. I la segona fa refe-

³⁰ TRILLA, Jaume; NOVELLA, Anna. «Educación y participación social de la infancia», *Revista Iberoamericana de Educación* [Buenos Aires], 26 (2001), pàg. 137-164.

rència a la capacitat de reivindicació que tenen determinats col·lectius perquè la seva veu sigui escoltada, tinguda en consideració i, per què no, per incidir en les polítiques públiques. Seria alguna cosa com aconseguir que els i les joves siguin capaços d'exigir i reivindicar formar part activa de les polítiques que els afecten directament i indirectament, fins a l'extrem que els i les joves arribin a conceptualitzar la participació com a principi, valor, dret i responsabilitat.

La participació juvenil s'ha de caracteritzar per ser projectiva i arribar a fer-ne un element reivindicatiu. Això serà possible si aquesta participació es retroalimenta amb moments de reflexió i deliberació sobre què significa participar participant. Aprofundir en el «per què» i «per a què» de la participació fomenta el seu caràcter reivindicatiu i mobilitzador, i genera entre els joves pensament i ideologia del que és i del que hauria de ser la participació juvenil. Per a això es necessita que els i les joves siguin lliures i autosuficients a l'hora de projectar els seus reptes, somnis i utopies. En la mesura que aquest procés s'articula en l'acció responsable i compromesa, genera incidència en la comunitat i en la seva identitat.

Per avançar en una nova història de la participació juvenil, el repte d'apostar per la participació projectiva i metacognitiva com a màxima expressió ens convida a tenir presents alguns elements:

- Superar la por de la participació juvenil. L'Administració, i alguns responsables polítics, encara perceben la participació juvenil i les seves estructures participatives com una amenaça a la suposada estabilitat social i democràtica. Aquesta desconfiança o percepció desajustada d'amenaça desenfoca els avenços possibles de les iniciatives participatives, fins al punt d'estroncar-ne l'emergència.
- Amplificar les possibilitats de liderar processos participatius, des de la seva emergència, amb la identificació i definició de la necessitat que mobilitza i aglutina, fins a l'execució d'un pla d'accions que permeti caminar cap a la utopia assolint petits grans somnis.
- Metaparticipar és la màxima expressió de la participació juvenil. Obrir espais per pensar la participació, per revisar-la, definir-la i planificar-la permet als joves construir la seva identitat participativa i tenir elements per reivindicar-la.

3.3 *Articular la socialització política dels joves*

Certes instàncies estan altament preocupades per la desafecció política dels joves. No n'hi ha per menys. Però potser caldria precisar, a partir de l'anàlisi que Soler fa de l'Enquesta de participació i política 2011,³¹ que «la desafecció política no és un fenomen específicament juvenil, perquè l'esfera política interessa o desinteressa el col·lectiu jove en la mateixa mesura que la resta de la població. Hi ha, però, una excepció en la identificació partidista: les persones joves registren nivells de proximitat als partits polítics clarament inferiors». No oblidem que la desafecció política ens preocupa en relació amb l'exercici de la democràcia representativa, amb l'emissió d'un vot cada quatre anys per escollir «algú» a qui deleguem que decideixi per «nosaltres». És en relació amb el percentatge relativament baix de l'exercici d'aquest dret democràtic que salten totes les alarmes. I sobretot quan les enquestes apunten a la desconfiança en la classe política, en els partits polítics i en la mateixa política. Ara bé, si dediquéssim la mateixa preocupació a la socialització política o a acompanyar els processos de construcció de la identitat política, potser avançaríem algunes passes.

La socialització política és una assignatura pendent. A partir de la definició que proposen Anduiza i Bosch,³² entenem per socialització política el procés de desenvolupament de competències que permeten a les persones actuar com a ciutadans incidint en el procés polític i en els seus resultats. Durant molt de temps, els estudis i enquestes han assenyalat els joves com a «irresponsables», «menfotista» i «passius». Més enllà de la inconsistència de moltes d'aquestes afirmacions, s'hi amaga el rerefons de la nostra incapacitat com a comunitat per acompanyar la formació de ciutadans. Si fonamentem la formació de la ciutadania en la lògica representativa —que no requereix més que esperar a tenir la majoria d'edat—, estem hipotecant un model de país i de governança amb l'exercici del vot cada quatre anys, mitjançant l'elecció de representants en qui deleguem fer política per tots nosaltres. El repte és impulsar la socialització política a partir d'acompanyar la formació de la ciutadania participativa de forma activa i intencional. Una de les maneres més clares d'encarar aquest repte és incorporant la participació en la quotidianitat des d'edats molt primerenques, i en aquest sentit tant la família com l'escola són contextos molt significatius, però també el lleure, a partir del treball de projectes de caràcter solidari, o la mateixa ciutat, mitjançant iniciatives com els consells d'infants.

³¹ SOLER, Roger. «Democràcia, participació i joventut. Una anàlisi de l'Enquesta de participació i política 2011», *op. cit.*, pàg. 252.

³² ANDUIZA, Eva; BOSCH, Agustí. *Comportamiento político y electoral*. Barcelona: Ariel, 2004.

És des d'aquests espais naturals i de socialització, mitjançant l'experiència activa i activista, que es construeixen els valors i procediments essencials de la democràcia participativa.

Soler identifica tres aspectes que caracteritzen la participació i les actituds polítiques dels joves actuals.³³ Primer, reconeix un eixamplament de l'esfera política, identificant que la participació juvenil va més enllà de les estructures establertes des de les institucions locals o nacionals. Segon, identifica una normalització de l'acció política extrainstitucional, per l'emergència d'iniciatives de participació política fora de les estructures participatives institucionals, vinculades a vies de participació alternatives. I, tercer, apunta una voluntat de control o de compromís directe amb allò en què es participa, ja que els joves busquen l'acció i l'impacte directe amb la participació, i refusen els intermediaris.

L'anàlisi d'aquest repte, articular la socialització política dels joves per minvar la seva «desafecció», ens permet apuntar algunes orientacions i elements cap a on projectar la nova història de la participació juvenil. Aquests serien:

- Acceptar que no hi ha una única forma de fer política. Els joves reconeixen i exerceixen múltiples formes de participació política. Les institucions i administracions han d'obrir els horitzons que ens ofereix la democràcia participativa enfront de la democràcia representativa, sumant els potencials de cadascuna.
- Promoure oportunitats participatives de caràcter autogestionat sense condicions ni condicionants, definides i concretades pels joves i amb els joves.
- Promoure la participació política des d'edats molt primerenques. L'embrió de la participació juvenil es gesta en les experiències de participació infantil, ja sigui en el context de la família, l'escola, el lleure o la ciutat. En tots aquests escenaris s'aprèn a participar participant.
- Ser un agent actiu en les polítiques públiques és un procés de construcció de la identitat que ens ocupa tota la vida. Tot i que hi ha certa coincidència a assenyalar que la participació política entre la joventut és un dels elements definitoris en la construcció de la identitat i en la forma de manifestar-se d'aquesta. La participació política forma part del nostre ser o no ser.

³³ SOLER, Roger. «Democràcia, participació i joventut. Una anàlisi de l'Enquesta de participació i política 2011», *op. cit.*, pàg. 253-255.

Aquests són alguns dels reptes que permetrien projectar una nova història de la participació juvenil. D'aquests reptes ens n'hem de coresponsabilitzar tots i totes, però sobretot els i les responsables de les polítiques juvenils i els mateixos joves. Els primers ho han de fer amb els joves i no simplement pensant en ells i per ells. Els segons, els joves, perquè han de ser els autèntics protagonistes i responsables d'aquesta participació, malgrat les limitacions i els obstacles que els governs i els adults puguin representar, a vegades. La participació s'hauria d'integrar en la nostra realitat com un valor, un dret i una responsabilitat.

4. REFLEXIONS FINALS

La participació juvenil necessita la lliure acció juvenil i, quan cal, l'acompanyament de les administracions públiques, que han de reconèixer i integrar aquest activisme democràtic. Per projectar una nova història de la participació juvenil cal partir d'aquesta premissa i amplificar el concepte de participació política dels joves, integrant-hi altres formes de participació que transformen la quotidianitat i afavoreixen la construcció d'un projecte col·lectiu. Ha de ser possible incorporar a la participació juvenil formes i estructures participatives emergents dels joves mateixos, que es configuren a partir dels seus principis i necessitats i que tenen una organització interna definida i sostinguda pels mateixos joves. Aquestes estructures, constituïdes de baix a dalt pels joves, han de poder conviure amb les –també necessàries– estructures juvenils procedents de la democràcia representativa i definides per les administracions.

Les estructures participatives juvenils d'àmbit local que més s'han impulsat fins ara, al llarg dels darrers 35 anys, els CLJ i els CMJ, evidencien una implantació feble i amb dificultats. És important cercar solucions a les causes que en dificulten el funcionament, o bé cercar noves estructures participatives que garanteixin l'acció i l'organització juvenil i el protagonisme dels joves en les polítiques de joventut.

Francés proposa tenir en compte tres dimensions clau a l'hora de valorar qualsevol figura participativa.³⁴ La inclusivitat, que permeti la participació de qualsevol jove. La intensitat, amb la voluntat de facilitar que qualsevol jove pugui desenvolupar totes les accions que comprèn el procés. I, finalment,

³⁴ FRANCÉS, Francisco José. «El laberinto de la participación juvenil: estrategias de implicación ciudadana en la juventud», *op. cit.*, pàg. 46.

la influència en les polítiques públiques, en el sentit que es reconegui la vinculació de les decisions assolides o els resultats aconseguits amb l'acció institucional. Es tractaria, doncs, de cercar estructures participatives el màxim d'inclusives, intenses i influents.³⁵

Estem d'acord amb Claret quan afirma que l'impediment insalvable per a la participació és la pobresa, la debilitat de l'edifici democràtic i la manca de cultura democràtica de les institucions i de la població.³⁶ I és que, de fet, s'ha d'entendre que la participació juvenil no és un efecte de les polítiques públiques de joventut: és una condició imprescindible per a l'existència d'aquestes polítiques.

³⁵ En aquesta direcció, FRANCÉS, Francisco José, *op. cit.*, pàg. 35-41, proposa considerar els criteris que generen un espai participatiu obert a les noves lògiques de participació demanades pels joves. Proposa 18 criteris, que classifica en 7 àmbits de l'espai participatiu: la interacció comunicativa, la informació, l'obertura participativa, la deliberació, la decisió, l'apropiació i el compromís institucional.

³⁶ CLARET, Albert. *Tot el poder als joves! Apoderament juvenil i democràcia avançada en temps de crisi*. *Op. cit.*, pàg. 69.